

80-jarigen en ouder, hoewel ik mij afvraag of dit dan nog een reële vraag is, want wie zal tenslotte dan nog in staat en in de gelegenheid zijn om de arts te roepen, laat staan dat de arts nog altijd tijd heeft om deze mensen allen te bezoeken.”

Corseilis, J. A. N. *Mental illness and the aging brain*. Oxford University Press, London, 1962.

Fennis, H. W. J. M. *Behoeftte aan institutionele voorzieningen bij bejaarden*. Uit de afdeling Sociale Hygiëne van het Nederlands Instituut voor Praeventieve Geneeskunde, Leiden, 1966.

Fennis, H. W. J. M. *Behoeftte aan intramurale en extramurale voorzieningen bij bejaarden in Friesland*. Uit de afdeling Sociale Hygiëne van het Nederlands Instituut voor Praeventieve Geneeskunde, T.N.O., Leiden, 1968.

Hurwitz, L. J. (1968) *Geront. Clin.* 10, 146.

Kay, D. W. K., P. Beamish en M. Roth (1964) *Brit. J. psychiat.* 110, 146.

Larsson, T., T. Sjögren en C. Jacobson (1963) *Acta pschiat. scand.* 39, suppl. 167.

Nielsen, J. *Chromosomes in Senile Dementia*. In: *Senile dementia*, C. Müller en L. Ciompi. Hans Huber Publishers, Bern, 1968.

Niemeijer, J. (1970) *Ned. T. Geront.* 1, 17.

Sipsma, D. H. (1970) *Ned. T. Geront.* 1, 7.

Roode Kruis en huisarts

DOOR J. W. VAN ESVELD*

„Er zal zijn eene Nederlandsche Vereeniging tot het verleenen van hulp aan zieken en gewonden krijgslieden in tijd van oorlog, hetzij Nederland er al dan niet bij betrokken is”. Aldus kort en bondig het Koninklijk Besluit van 19 juli 1867, waarbij koning Willem III het initiatief nam tot de oprichting van een Rode Kruis-vereniging in Nederland. Twee dagen later volgde een tweede besluit, waarbij een voorzitter en andere bestuursleden werden benoemd. Dit was dan het prille begin van de vereniging Het Nederlandsche Roode Kruis, thans niet meer uit onze samenleving weg te denken. In dit artikel zal worden getracht de structuur en de organisatie van het Nederlandsche Roode Kruis uiteen te zetten, een overzicht te geven van de belangrijkste taken van de vereniging en tenslotte een aantal raakvlakken van huisarts en Rode Kruis op te sommen.

In de jaren 1863 en 1864 werd de permanente internationale Rode Kruis-organisatie opgericht en werd het eerste Verdrag van Genève opgesteld. Zoals algemeen bekend is moet de Zwitserse zakenman Jean Henry Dunant als de grondlegger van het Rode Kruis worden beschouwd. Als ooggetuige van de bloedige slag bij Solferino op 24 juni 1859 tussen een Frans-Sardijns en een Oostenrijks leger legde hij zijn indrukken neer in het boekje „Un souvenir de Solferino”, waarin hij onder meer pleitte voor „een organisatie van burgervrijwilligers, waarvan de leden zich in vreedstijd zouden kunnen bekwalen om in zulke situaties terstond op deskundige wijze te kunnen optreden. Vele levens hadden na Solferino door een dergelijk hulpkorps kunnen worden gered, veel lijden kunnen worden gelenigd”.

Bij het intensieve overleg dat tenslotte tot de totstandkoming van het Rode Kruis heeft geleid,

heeft vooral ook de Nederlandse arts J. H. C. Basting, chirurgijn-majoor bij het regiment grenadiers en jagers, een belangrijke rol gespeeld. Koning Willem III heeft diens activiteiten en wat er in Genève groeiende was met belangstelling gevolgd, maar met de oprichting in ons land van een nationale vereniging vlotte het niet zo erg. De koning nam tenslotte zelf het initiatief toen de grote tentoonstelling te Parijs naderde, waarop ook ruimte beschikbaar was gesteld voor de nieuw opgerichte verenigingen tot hulp en bijstand van gewonde en zieke militairen”. In historisch opzicht op het nipertje, want toen op 1 september 1870 de statuten van de Nederlandse vereniging werden goedgekeurd, was de Frans-Duitse oorlog reeds uitgebroken en werd de eerste Nederlandse ambulance (in totaal zijn het er zeven geworden) in de richting van het front uitgezonden.

Hoewel in verschillende landen Rode Kruis-verenigingen waren opgericht met het doel hulp te verlenen aan gewonden en zieken van strijdende legers, kwam men al vrij spoedig op de logische gedachte dat een dergelijke organisatie ook in vreedstijd waardevolle diensten aan de gemeenschap zou kunnen bewijzen, met name op het gebied van ziekenverzorging, ruimer gezien van de volksgezondheid. Vandaar dat alle Rode Kruis-verenigingen als vreedstaken waardevolle initiatieven hebben ontwikkeld. Het Nederlandsche Roode Kruis heeft zich daarbij nooit op terreinen willen begeven waarop reeds andere verenigingen werkzaam waren. Ook is het voorgekomen dat het een taak opvatte die later, wanneer daartoe aanleiding bestond, werd overgedragen aan een andere, meer gespecialiseerde organisatie. Dat is met name gebeurd met betrekking tot het africhten en beschikbaar stellen van geleidehonden voor blinden.

Structuur. Wat de structuur en de organisatie van het Nederlandsche Roode Kruis betreft, moet

* Hoofd afdeling Perszaken van het Nederlandsche Roode Kruis

in de eerste plaats worden gesteld dat het een op democratische wijze beheerde, rechtspersoonlijkheid bezittende vereniging van privé personen betreft, die behoudens het in de wet bepaalde, onafhankelijk van de overheid is. De vereniging wenst geen subsidie te ontvangen, omdat zij zelfstandig en onafhankelijk, buiten elke politieke invloed, haar taak moet kunnen verrichten. Op dit punt blijken vaak misverstanden te bestaan. Wel is het zo, dat wanneer een speciale taak op verzoek van de overheid wordt vervuld, daarvoor een financiële regeling wordt getroffen.

Gezien de principiële taak van de vereniging in tijden van rampen, oorlog en andere gebeurtenissen, heeft de Nederlandse regering de haar aangeboden en door haar aanvaarde hulp nader geregeld in een Koninklijk Besluit, waarop de statuten en het huishoudelijke reglement zijn gebaseerd, die door de Algemene Vergadering van het Nederlandsche Roode Kruis zijn vastgesteld en door de Kroon zijn goedgekeurd. Van het hoofdbestuur, dat zijn zetel in Den Haag heeft, worden de leden, voor zover zij niet ambtshalve zitting hebben, door de Kroon benoemd voor vijf jaren. Uit het hoofdbestuur is het dagelijks bestuur gevormd, dat met de dagelijkse leiding is belast. Aan het hoofd van het uitvoerende apparaat van het hoofdbestuur staat een directeur-generaal (thans de heer A. van Emden), die de dagelijkse werkzaamheden leidt en het secretariaat voert. Hij wordt terzijde gestaan door een staf van bureauhoofden.

De Rode Kruis-organisatie in Nederland is verdeeld in kringen, die vrijwel samenvallen met de provincies waarnaar zij zijn genoemd. Aan het hoofd staat een kringcommissaris, door de Kroon benoemd op voordracht van het hoofdbestuur op aanbeveling van de plaatselijke afdelingen in die kring. In elke gemeente kan — onder goedkeuring van het hoofdbestuur — een afdeling worden gevormd. De bestuursleden daarvan worden in een algemene vergadering van die afdeling gekozen. Dit afdelingsbestuur dient zoveel mogelijk een afspiegeling te zijn van de geestelijke en maatschappelijke structuur van de bevolking van het rayon van de afdeling.

De afdeling heeft als hoogste orgaan de Algemene Ledenvergadering van het Nederlandsche Roode Kruis, waarop dus ieder lid in de gelegenheid is zijn mening naar voren te brengen. Elke afdeling heeft het recht twee leden af te vaardigen naar de Algemene Vergadering, één van hen is gerechtigd te stemmen over ter tafel gekomen voorstellen.

Voor een belangrijk deel steunt het Nederlandsche Roode Kruis op de medewerking van vrijwilligers, zoals de leden van het hoofdbestuur, de kringbestuursleden, de afdelingsbestuursleden, de leden van het Rode Kruis Korps en vele anderen, die hun vrije tijd belangeloos in dienst van het Rode Kruis stellen. Daarnaast heeft het Nederlandsche Roode Kruis een betrekkelijk gering aantal be-

zoldigde medewerkers, behorende tot het uitvoerende apparaat van het hoofdbestuur, van de kringbesturen en van enkele afdelingsbesturen.

Wat de geldmiddelen van het Nederlandsche Roode Kruis betreft: deze komen dus in principe niet in de vorm van subsidie van de overheid (een uitzondering geldt het begeleidend en opleidend beroepsapparaat voor de vrijwillige welfare dat voor 70% door het Ministerie van C.R.M. wordt gesteund); zij bestaan louter uit vrijwillige bijdragen van personen, verenigingen en zakelijke ondernemingen, voorts uit de verkoop van oude materialen, de opbrengst van de contributies van de leden (het Rode Kruis heeft een miljoen leden) die door de afdeling worden geïnd en waarvan het hoofdbestuur een percentage krijgt, verder uit de opbrengsten van landelijke collecten (eind mei/begin juni) die worden gedeeld met de plaatselijke Rode Kruis-afdeling en tenslotte uit legaten, erfstellingen en dergelijke.

Taken

a. Vredestaken

Hulpverlening aan gewonden en zieken alsmede anderszins hulpbehoevenden onder de burgerbevolking bij rampen en andere bijzondere gebeurtenissen. Het treffen van de nodige voorbereidingen om aan deze hulpverleningen uitvoering te kunnen geven. Het verzachten of zo mogelijk voorkomen van menselijk leed in de ruimste zin van het woord, zulks in nauwe samenwerking met andere organisaties, zoals de hulpverlening op autosnelwegen, bij boottochten, in vakantiehuizen, bij sportevenementen, ziekentransporten enzovoort.

b. Oorlogstaken

Krachtens zijn statuten heeft het Nederlandsche Roode Kruis een aantal „oorlogstaken”, die dienen te worden verricht conform de bepalingen van de Verdragen van Genève. Het gaat om hulpverleningen aan gewonde en zieke militairen, het in werking hebben van een organisatie die in geval van een gewapend conflict waarbij het Koninkrijk is betrokken, hulpzendingen verzorgt voor krijgsgevangenen en andere personen die zich in de macht van een vijandelijke mogendheid bevinden en het in werking hebben van een informatiebureau voor de registratie van krijgsgevangenen, gewonde, zieke en gesneuvelde militairen en van burger-slachtoffers.

Met uitzondering van het werk met betrekking tot de krijgsgevangenen en het informatie-bureau, is het hier boven genoemde Rode Kruis Korps (R.K.K.) met vele van de genoemde taken belast. Het verleent in vreedetijd zijn medewerking aan diverse Rode Kruis-taken, die in het medisch-sociale vlak liggen. Het Rode Kruis Korps, dat in 1946 werd opgericht en ontstond door een samensmelting van Rode Kruis-transportcolonnes en Rode

Kruis-verpleegcolonnen, omvat thans ongeveer 12000 vrijwilligers: artsen, verpleegsters, verplegers, helpsters en helpers. Deze zijn ondergebracht in plaatselijke afdelingen en georganiseerd in de zogenaamde colonnes van het Rode Kruis Korps, waarvan er ruim 250 zijn. Deze worden plaatselijk geleid door een colonne-commandant (arts), die wat de helpstersafdeling van zijn colonne betreft een leidster-helpster naast zich heeft, terwijl voor wat betreft de administratief organisatorische aangelegenheden hij wordt bijgestaan door een of meer stafleden. Per kring worden de colonnes geleid door een gewestelijke commandant (arts). Beiden worden bijgestaan door één of meer stafleden (niet-arts). De (landelijke commandant van het Rode Kruis Korps (thans de heer G. J. Assink) vormt met zijn staf één der afdelingen van het hoofdbestuursapparaat.

Zowel de helpsters als de helpers, artsen en verpleegsters verrichten hun werkzaamheden in het R.K.K. naast hun eigen werkkring. De helpers en helpsters ontvangen hun opleiding daarom in de avonduren. Uitgangspunt daarbij is het eenheidsdiploma voor eerste hulp bij ongelukken en ziekenverzorging; aandacht wordt geschonken aan de opleiding in georganiseerde eerste hulp in vreedstijd. Bij het verrichten van Roode Kruis-diensten dragen de leden van het Rode Kruis Korps de grijze casu quo witte uniforme kleding. Het is duidelijk dat de arts de centrale figuur is bij de geneeskundige opleiding en de verdere vorming van de leden van het R.K.K.

Het Nederlandsche Roode Kruis beschikt over een rampenorganisatie, die onder meer een centraal magazijn met 2000 bedden en 140 brancards bevat, 91 rampendepots verspreid over het land met onder meer 94 bedden met alle toebehoren, dertien kringmagazijnen en vijftien dependances voor noodverpleeginrichtingen. Tot het wagenpark van het R.K.K. behoort onder andere de noodcolonne met ambulances, dokterswagens, verlichtingswagens, keukenwagens en vrachtwagens. De plaatselijke afdelingen beschikken samen over meer dan zeventig ambulances en mobiele eenheden, waarmee snel geneeskundige hulpmaterialen naar de plaats van een ramp kunnen worden vervoerd. De afdelingen 's-Gravenhage, Utrecht, Eindhoven en Maastricht hebben elk de beschikking over een mobiele medische eenheid.

Ambulance-project. Het Nederlandsche Roode Kruis verleent vanaf medio 1966 op verzoek van de Algemene Verkeersdienst Rijkspolitie, hulp aan verkeersslachtoffers op of langs bepaalde autosnelwegen. Voor deze hulpverlening worden in overleg met de Rijkspolitie op vastgestelde tijdstippen (spitsuren) gedurende de weekeinden en op feestdagen door schenkingen verkregen ambulances — die geheel voldoen aan de eisen gesteld in het rapport Muntendam — voorshands gestationeerd op de volgende plaatsen: Vinkeveen, Linschoten, Driebergen, Vianen, Willemsdorp, Hoevelaken,

Gouwebrug en Helden-Panningen. De ambulances surveilleren op de autosnelwegen in de nabijheid van bovengenoemde posten, waardoor snelle en adequate geneeskundige hulp kan worden verleend.

In 1969 werd bij 72 ongevallen hulp verleend aan 126 slachtoffers, van wie 118 door deze ambulances werden afgevoerd. De bezetting van de ambulances bestaat uit vrijwilligers van het Rode Kruis Korps, die hiervoor een speciale opleiding hebben ontvangen en die allen tenminste in het bezit zijn van een E.H.B.O.-diploma. De algemene verkeersdienst rijkspolitie te Driebergen fungeert voor wat betreft de meeste dezer posten als centrale post voor alarmering van de ambulances, die alle met een mobilfoon zijn uitgerust. Het Nederlandsche Roode Kruis beschikt op dit moment over nog twee ambulances, die — in overleg met de Rijkspolitie — in de loop van dit jaar op nog nader te bepalen plaatsen zullen worden ingezet.

Gedurende de afgelopen jaren is gebleken, dat deze ambulances van het Rode Kruis in een werkelijk dringende behoefte voorzien. De Rijkspolitie waardeert hun medewerking ten zeerste, omdat zij daardoor in staat is de verkeersslachtoffers snel te doen afvoeren, waarbij de snelweg weer vrij kan worden gemaakt voor het intensieve verkeer, maar vooral ook omdat langs deze snelwegen door geen enkele instantie adequaat bemande en uitgeruste ambulances kunnen worden gestationeerd met het uitsluitende doel van hulpverlening op die wegen. De desbetreffende ambulances zijn speciaal ontworpen om een aantal slachtoffers tegelijkertijd te kunnen behandelen en te kunnen vervoeren. De stahoogte is daarom 1.90 meter. Maximaal kunnen vier slachtoffers tegelijkertijd liggend worden vervoerd, waarbij zo nodig nog twee zittende gewonden kunnen worden meegenomen. De ambulances zijn uitgerust met drie opklapbare draagbaren, de vierde draagbaar is hydraulisch in verticale richting beweegbaar waarbij hij in verschillende standen kan worden geplaatst.

Voor de behandeling van de slachtoffers is de volgende apparatuur aanwezig: zuurstoftoedieningsapparatuur, complete beademingsapparatuur, afzuigapparatuur, plasmavervangende middelen met toedieningssysteem, een complete intubatieset, bloeddrukmeter en stethoscoop, Heysterse mondklem, tongtang, arterieklemmen volgens Kocher, anatomische en chirurgische pincetten, een set pneumatische spalken, alsmede de normale verbandmiddelen, verplegingsartikelen en medicamenten.

Verdere dienstverlening. Tot het bekendste Rode Kruis-werk behoort zeker dat van de bloedtransfusiedienst. Van de 450 plaatselijke afdelingen van het Nederlandsche Roode Kruis hebben meer dan honderd een eigen bloedtransfusiedienst, waaraan de Centrale Medische Bloedtransfusie Commissie te Amsterdam leiding geeft.

Het Rode Kruis kent twee categorieën donors:

voor medische centra (dus voor het directe geven van bloed aan de patiënt) en voor het afstaan van bloed voor bereiding van plasma en eiwitfracties. Transfusie met vers bloed wordt voornamelijk in ziekenhuizen toegepast, bloedafneming voor plasma kan overal plaatsvinden. De bereiding van plasma en eiwitfracties geschiedt uitsluitend in het Centraal Laboratorium van de Bloedtransfusiedienst van het Nederlandsche Rode Kruis te Amsterdam. De meeste huisartsen kennen dit werk van zeer nabij, hetzij omdat zij keuringen verrichten als medisch leider van een donordienst, hetzij door hun directe rol bij het bloedafnemen, hetzij omdat zij produkten betrekken van het Centraal Laboratorium.

Andere Rode Kruis-diensten waarvan de huisarts pleegt gebruik te maken, vormen onder meer de Moedermelkcentrale en de Trombosediensten. De Moedermelkcentrale heeft 27 centra, waaraan moeders de te veel geproduceerde melk gratis afstaan. Vanuit deze centra wordt de melk verzonden naar het Centraal Laboratorium te Amsterdam, waar zij wordt gepasteuriseerd, ingevroren en lyofiel gedroogd. Jaarlijks wordt ongeveer vijfduizend liter ingezameld, terwijl de hoeveelheid uitgegeven poeder voldoende is voor het verkrijgen van ruim vierduizend liter moedermelk.

De trombosediensten (het Rode Kruis heeft er thans 18) hebben ten doel thuisliggende trombosepatiënten te laten bezoeken door een speciaal opgeleide verpleegster, die hen bloed afneemt, waarna - aan de hand van laboratoriumonderzoek - door een medicus de dosering der benodigde medicamenten kan worden vastgesteld. Een centrale commissie van het Rode Kruis coördineert en stimuleert de werkzaamheden van deze diensten, verder geeft zij medische aanbevelingen.

Vele huisartsen verrichten werk ten behoeve van de vakantieprojecten van het Rode Kruis, waaraan jaarlijks vijfduizend gasten kunnen deelnemen. Het betreft hier de vakantiewerken voor chronisch zieken en invaliden met het hospitaalschip J. Henry Dunant, in het Dunanthuis te Zeist, in Huize De Valkenberg in De Steeg en (sedert vorig jaar) op de Camping Duinrell in Wassenaar. Voor deze projecten zijn jaarlijks 2000 vrijwillig(st)ers nodig, die de gasten helpen verzorgen. Van de 2000 waren er vorig jaar ruim

1400 afkomstig van het Rode Kruis Korps. Veel artsen geven adviezen met betrekking tot de selectie van patiënten of zij nemen zelf deel aan de leiding gedurende dergelijke weken.

Niet elke Rode Kruis-taak kan in dit artikel uitvoerig worden behandeld, ook al kan de huisarts ermede worden geconfronteerd. Terloops worden hier de werkzaamheden van de Centrale Commissie voor de Hoornvliesinstanties en van de Commissie Orgaan Transplantaties genoemd. Er zijn hulpposten op de stranden en langs de wegen (meer dan 900), terwijl verder de artsensets in de witte Porsches van de rijkspolitie door het Rode Kruis worden verzorgd.

Huisartsen langs de kust worden wel eens betrokken bij het werk van de Radio Medische Dienst, die hulp verleent aan zieken en gewonden op schepen die geen arts aan boord hebben. Deze dienst heeft vorig jaar via radio Scheveningen meer dan 320 medische adviezen gegeven.

Wat het welfare-werk van het Rode Kruis betreft in vele ziekenhuizen, sanatoria, revalidatiecentra en verpleeginrichtingen werken gediplomeerde bezigheid-therapeuten. Voorts zijn ongeveer 7000 vrijwilligsters van het Rode Kruis betrokken bij welfare-werk bij thuisliggende patiënten. Menige huisarts wordt hierbij geraadpleegd en ook wordt menige huisarts af en toe gevraagd over dit onderwerp een en ander te vertellen.

Op het Jeugd Rode Kruis, het Lectordepot, de Jongeren Hulp Dienst, de invalidenwagens op stations en nog ander Rode Kruis-werk kan thans niet verder worden ingegaan. Het is duidelijk gebleken dat het Rode Kruis een grote rol speelt bij de praktijkuitoefening van de Nederlandse huisarts. Daarnaast hebben vele artsen vrijwillig op zich genomen een taak te vervullen bij het besturen van plaatselijke afdelingen of bij het leiding geven aan R.K.K.-colonnes.

Het Rode Kruis is natuurlijk alle huisartsen dankbaar die in hun wachtkamer een affiche hebben opgehangen, waardoor het Rode Kruiswerk beter bij het publiek bekend wordt. Want het Nederlandsche Rode Kruis is tenslotte van het begrip en van de geldelijke bijdragen van het gehele Nederlandse volk afhankelijk om al zijn taken zo goed mogelijk te kunnen verrichten.